

Två minnesstimuleringsprojekt 2008 - 2011

**Murberget Länsmuseet Västernorrland och
Härnösands Kommun
samt
Jamtli, Västerbottens Museum, Kalmar Läns Museum
och Sörmlands Läns Museum.**

Rapport 2011: 9

Margareta Bergvall, Per Hägglund, Carin Magnusson-Kettunen

Murberget Länsmuseum Västernorrland
Box 34
871 21 Härnösand
www.murberget.se

Två minnesstimuleringsprojekt 2008 – 2011.

*Minnesnycklar till alla sinnen (2008) och
Kommer du ihåg? Minnesupplevelser i socialpedagogikens tjänst (2009 – 2011).*

© Murberget Länsmuseum Västernorrland,
Margareta Bergvall, Per Hägglund, Carin Magnusson-Kettunen.
Härnösand 2011
Foto: Margareta Bergvall, Samir Husein och Sara Öhman

ISSN 2000-0111

Sammanfattning 2008 – 2010

Bakgrund. Murberget 2008. Under senhösten 2007 uppstod idén att använda oss av våra fantastiska miljöer på friluftsmuseet för att rikta oss till gamla människor med demenssjukdom i samverkan med äldreomsorgen. Den direkta bakgrunden var bl a personliga upplevelser tillsammans med nära anförvanter med demenssjukdom i kulturhistoriska miljöer samt möten med besökare på friluftsmuseet och den igenkännandets glädje man kan observera hos besökarna. Vi insåg att museet besitter en stor resurs i friluftsmuseets byggnader och miljöer som kan stimulera till igenkännande och positiva upplevelser på ett sätt som vårdmiljöer och särskilda boenden av naturliga skäl inte kan erbjuda. Att inom ramen för museiarbete kunna känna att arbetet har en betydelse för svagare grupper i samhället ger vårt arbete en större grad av meningsfullhet.

Verksamheten har delvis prövat sig fram och har till största delen genomförts i den associationsrika och minnesstimulerande miljön i Prästgården på friluftsmuseet Murberget i Härnösand. Möbler, tavlor, dofter, krukväxter, böcker, prydnadssaker, kläder, dofter, trädgård med mera utgör ett massivt flöde av minnestriggande impulser. Vi har genomfört olika teman med anknytning till miljön både med mer huslig anknytning (mat, kaffe, kakor, städning, krukväxter etc.), en samhällelig anknytning (tidningar, tidskrifter, adresskalendrar, radionyheter från tiden etc.) samt mer fysiska domäner (sport, trädgårdsarbete, med mera). Projektet genomfördes under 2008 som försöksverksamhet med fr a egna medel och arbetsmarknadspolitiska medel: *Minnesnycklar till alla sinnen*. Murberget Länsmuseum Västernorrland samverkade med Umeå Universitet (Birgitta Näsman), och Härnösands Kommuns äldreomsorg (Britt-Marie Lanerud) under 2008.

Utökad samverkan 2009-2010: Verksamheten fortsatte tack vare projektmedel från Kulturrådet, ”*Kommer du ihåg? Minnesupplevelser i socialpedagogisk tjänst*” 2009 – 2011, i samverkan med Jamtli (projektsamordnare), Västerbottens Museum, Kalmar Läns museum och Sörmlands Museum. Samverkan med äldreomsorgen och de olika boendena utökades och utvecklades. Vi hade nu upparbetade kontakter, framför allt med Socialförvaltningens demens och anhörigstödande verksamhet med Per Hägglund och hans medarbetare. Under de två projektåren med medel från Kulturrådet fanns erfarenheterna från 2008 med oss. Vi genomförde nu projekten i adventstid och kunde därmed utnyttja de starka minnesbilder, stämningar av förväntan och dofter som julförberedelser i en 1940-talsmiljö kan innebära. Under 2010 fortsatte vi med adventstid och julförberedelser men förlängde perioden genom att vi började med besöken och grupperna redan tidigare under hösten. Projektet utvecklades till att allt mer bli ett mycket nära och positivt samarbete där anhörigstödarna tog ett stort ansvar och delade med sig av sin kunskap. Besöken kunde nu följas upp med samtal på boendet efter besöket, stöd i hur besöken skulle genomföras etcetera. Vi hittade tillsammans en form som vi tror att alla blev nöjda med.

Projektledare och initiativtagare: Margareta Bergvall. Projekt och verksamhetsansvarig 2008 – 2010: antikvarie Carin Magnuson-Kettunen. Under 2010 också antikvarie/pedagog Sara Öhman. Ansvarig för delrapporter: Carin Magnuson-Kettunen.

Bakgrund

”Minnesnycklar till alla sinnen”. År 2008

Med utgångspunkt i de leenden och igenkännande blickar vi fått på friluftsmuseet i möte med vår publik och kommentarer som: ”en sådan här hade vi när jag var liten”, ”en sådan hade mormor” m m, m m, hade tanken växt fram på att arbeta med gamla människor och deras igenkännande. Prästgårdens inredning som 1940-talshem var en förhållandevis genuin miljö med föremål, möbler, växter, foton, tidningar dofter etc.

Sommaren 2008 påbörjade Murberget Länsmuseum Västernorrland därför en verksamhet där museet bjöd in boende och personal från äldreboenden i Härnösands Kommun till friluftsmuseet och Prästgården på Murberget. Vi kallade projektet ”**Minnesnycklar till alla sinnen**”. Murbergets del av det fortsatta samverkansprojektet (2009-2011) började därför redan 2008.

Det här var ett nytt arbetsområde för museet och vi sökte kunskap i bl a boken ”Glänta på minnenas dörr” (2007) av Birgitta Näsman och Monica Forsberg och i samtal med vårdpersonal. Projektet drevs det första året med museets befintliga personal. Det var ett samtidigt ett led i ett långsiktigt arbete att öka samhällsrelevansen och att nå nya målgrupper till friluftsmuseet.

Samverkan med Härnösands kommun, äldreomsorgen

Samarbetet med Härnösands Kommuns äldreomsorg knöts under våren 2008 och vi genomförde en utbildning där fil.dr. Birgitta Näsman föreläste och vi tittade på de miljöer på friluftsmuseet som skulle kunna bli aktuella i den planerade verksamheten. Vi diskuterade också besökens omfattning och upplägg. Alla chefer och all vårdpersonal inom Härnösands Kommuns särskilda boenden bjöds in till en utbildningsdag den 12 mars 2008 på Läns museet. Ca 40 personer deltog. Britt-Marie Lanerud, chef för äldreomsorgen inom Härnösands Kommun, upprättade i samråd med personalen ett schema där dagar och tider anpassades till respektive boendes behov. Museets önskemål var att besöken förlades till förmiddagar, före ordinarie öppethållande, för att vi skulle kunna erbjuda en lugn miljö utan andra besökare. Med hjälp av vårdpersonalen uppmuntrade vi också anhöriga att delta i besöket.

Grupper och urval

Vi gjorde utskick till alla de äldreboenden som visat intresse på utbildningsdagen. De som deltog under sju sommarveckor var: Lupinens dagvård, Härnögårdens dagvård, Högsjögården, Brunnegården, Ädelhem, Södergården, Ugglan och Koltrasten.

Genomförd verksamhet

Carin Magnusson-Kettunen förberedde olika teman för varje besök, bl a kaffe, kläder, skola, andlig spis, lantbruk, det gamla Härnösand, arbete och sport. Kaffetemat, trädgården, att lyssna på musik och radioinslag från 1940-talet samt att titta i tidningar och fotoalbum intresserade både de gamla och personalen. När de kunde mötas över något intressant i tidningen, Härnösands adresskalender från 1941, en blomma i trädgården eller liknande uppstod positiva möten och ögonblick. Vid vackert väder tillbringades en hel del tid i trädgården. Formen för besöket byggdes till stor del kring kaffe med dopp i trädgården vid vackert väder, eller inomhus. Mycket arbete lades på att skapa stämning med all den rekvisita som finns tillgänglig i miljön, med dukningar, radioprogram och de tidsenliga kläder som museets personal alltid hade.

Personal

Antikvarie Carin Magnusson-Kettunen skötte alla förberedelser, genomförande och efterarbete inklusive rapportskrivning. Antikvarierna Helena Åberg och Richard Scholz deltog också från museets sida, liksom dåvarande avdelningschef Margareta Bergvall.

Utvärdering

Museets erfarenheter från denna första sommar blev mycket positiva och arbetet kändes meningsfullt. Vi fick också respons från annan personal på museet. Det visade sig att många i personalen hade erfarenhet av anhöriga med demenssjukdom vilket medförde ett personligt intresse för verksamheten.

Men vi upptäckte också att det var problem med att få och upprätthålla kontakterna med respektive boende. Mail fungerade inte så bra eftersom all personal inte hade tillgång till dator. Att ringa var tidsödande och det var svårt att nå rätt person. Att genomföra projektet under semestertid innebar att personal vi haft kontakt med plötsligt hade semester och att medföljande personal ibland var vikarier som inte alltid var förberedda för besöket och vad det innebar.

Vissa boenden återkom vecka efter vecka. Vårt intryck var att en framgångsfaktor för besöket var personalens intresse och engagemang som smittade av sig på de gamla. Vi tyckte oss märka hur de gamla och vårdpersonal fick gemensamma positiva upplevelser och de gamlas erfarenheter från förr fick ett stort värde och kom till sin rätt i den här miljön. Intresset för t ex blommorna i trädgården och de gammeldags krukväxterna blev ett samtalsämne, liksom namn och adresser (bl a beökarna själva och deras föräldrar) i den gamla adresskalendern

Vi insåg också att rullgruset på trädgångsgångarna var ett hinder för rullstolarna och att toalettfrågan måste lösas långsiktigt om vi skulle fortsätta. Färdtjänsten var i vissa fall opålitlig och medförde tröttsamma och oplanerade väntetider.

Efter den sista träffen fick respektive äldreboende en förfrågan via e-post om hur man uppfattat att besöket påverkat de boende.

Ett axplock av de svar vi fick in:

”Vill först och främst tacka och säga att dessa utflykter varit mycket uppskattade av både personal och boende”

”Det har varit positivt och gett mycket för våra gäster och personal...”

”Prästgården har varit en perfekt plats för våra brukare att besöka.”

”De har upplevt att det har varit både rofyllt och igenkännande.”

”Trevligt och meningsfullt...”

”Upplevelserna har varit positiva och gett ny inspiration till personalen”

”De (museipersonalen) gjorde ett storartat arbete ”

”Mycket givande ser fram emot en fortsättning nästa sommar”.

”Kommer du ihåg? Minnesupplevelser i socialpedagogikens tjänst” 2009 - 2011

Vårt projekt från 2008 kunde tack vare projektet ”Kommer du ihåg? Minnesupplevelser i socialpedagogikens tjänst” och Statens Kulturråd fortsätta och utvecklas med bättre resurser och framför allt med givande samarbete med de övriga museerna i projektet. Jamtli och Gammlia blev särskilt betydelsefulla eftersom vi alla utgick från våra friluftsmuseer i arbetet. År 2009 och 2010 fick Murberget Läns museet Västernorrland totalt 56 000 kr av dessa projektmedel.

Projektledare var Margareta Bergvall. Antikvarie Carin Magnusson- Kettunen var huvudansvarig för genomförande och rapportskrivning 2009. År 2010 delades genomförandeansvaret med antikvarie/pedagog Sara Öhman.

Jul på Murberget 2009

Grupper och urval

Inbjudningar skickades ut till Lupinens dagvård, Härnögården, Högsjögården, Brunnegården, Ädelhem, Södergården, Ugglans äldreboende, Koltrastens äldreboende och Älandsgården. Vårt koncept bygger på besök i friluftsmuseets genuina miljöer. Vi har själva inte haft ekonomiskt utrymme för uppsökande verksamhet. Därför är Härnösands Kommun vår enda samarbetspartner. Det är inte realistiskt att gamla människor från andra kommuner ska göra långa resor för att delta i de här aktiviteterna, det blir då snarare tröttande än stimulerande. Tankar finns dock på ett samarbete med hembygdsföreningar ute i länet för en liknande verksamhet. Men också till detta krävs resurser.

Nio grupper av äldre med vårdpersonal tackade ja till inbjudan. Grupperna bestod till övervägande del av kvinnor. Varje grupp gjorde ett besök. Besöken varade mellan två och tre timmar. Som mest var sexton personer samlade vid ett tillfälle. Det kan konstateras att den gruppen var för stor.

Genomförd verksamhet

Vi fortsatte i den självklara 1940-talsmiljön i Prästgården och planerade besöken/aktiviteterna detta andra år för oss och första år i KUR projektet, till tiden före jul. Anledningen var bl a att komma ifrån sommarperioden med semestrar och vikarier. Vi ville framför allt skapa en kontinuitet tillsammans med personalen på boendena. Advent och förjulstiden präglas av dofter och atmosfär som väcker minnen. Brasor i vedspis och öppen

spis gav en extra stämning och upplevelse. Vi använde oss av alla de resurser för sinnliga upplevelser från en nu svunnen tid som prästgården kunde erbjuda.

Äldreomsorgen i kommunen hade under våren drabbats av omfattande nedskärningar, vilket skulle kunna påverka personaltäthet och resor fram till årsskiftet. I samråd med kommunen trodde vi att senhösten kanske skulle innebära en bättre överblick av den ekonomiska situationen och därmed större utrymme för besök på museet, vilket också blev fallet. ”Jul på Murberget” pågick mellan den 24 november och den 11 december år 2009 i friluftsmuseets gamla prästgård.

Vår ambition var att presentera en traditionell jul, som den kunde se ut när våra besökare var unga. I gården doftade det av pepparkaksbak och gran och där pågick julbak i kökets elektriska 1940-talsspis. I salen stod en nyhuggen gran. I kökets järnspis eldade vi med björkved, och i salen brann en brasa i den öppna spisen. Rummen hade dekorerats med tidsenligt julpynt, som man kunde titta, känna, vända och vrida på. I fönstren blommade amaryllis och julstjärnor och i matrummet med kakelugn och matrumsgrupp i ek dukades det med vit damastduk och porslin från 1940-talet. Besökarna bjöds på kokkaffe med julbröd och lyssnade till julmusik från 1930–40-talen på den gamla radion (som maskerade en CD spelare). Allt syftade till att skapa en atmosfär för hågkomster och positiva samtal kring julminnen. Efter kaffet satte sig alla vid brasan i salen. Adventsstjärna och julgran var den enda elektriska belysningen. En dikt av Z. Topelius om barndomens jular gav impulser till egna minnen men också sådana saker som matbrist, sociala betingelser, politiska händelser, klädstilar m.m. På borden låg fotoalbum, tidningar och böcker att bläddra i. Igenkännanden och kommentarer förflyttade både personal och gamla till ett annat liv i ett annat årtionde. Vi tror att också personalen fick en större inblick och förståelse av de gamlas tidigare liv i full verksamhet.

Utvärdering av arbetet för år 2009

Sammankomsterna lovordades från personal och boende. En brist var att museet endast hade en antikvarie i verksamheten som skulle sköt allt praktiskt arbete, beroende på den svaga ekonomiska resursnivån. Arbetsbelastningen blev därför tung. Att de gamlas välbefinnande ökade för stunden råder det knappast något tvivel om. Per Hägglund kommenterade: ”Om man (de gamla dementa) får en stund präglad av guldkant i tillvaron så sitter harmonikänslan kvar länge, även om den minnessvage glömt vad som bidrog till känslan av välbefinnande.

Vi insåg att det var viktigt att vara två personal för att kunna tillgodose allas behov. Vissa har väldigt lätt att ta för sig i sociala sammanhang vilket medför att de som är försiktiga inte kommer fram. Är man två kan man parera detta på ett bra sätt.

Denna gång kommunicerade vi med hjälp av brev och telefonsamtal. Parallellt pågick aktiviteter ”Julstök i Wendelas kök” med förskolebarn på förmiddagarna. Spåren av pyssel och pepparkaksdoft tillförde miljön något positivt. Besöken var nu förlagda till eftermiddagarna. Det var en förbättring eftersom förmiddagsbesöken upplevdes av de gamla och personalen som alltför tidiga och därmed tröttande.

Personal

Antikvarie Carin Magnusson-Kettunen ansvarade för planeringen och genomförandet, några gånger med hjälp av Margareta Bergvall. Sara Öhman arbetade med förskolegrupper i huset på förmiddagarna och stannade kvar vid några tillfällen. Det är önskvärt att fortsättningsvis minst två personer från museet deltar i arbetet och att minst två vårdpersonal finns med. Såväl museets pedagogiska och kulturhistoriska kompetens som boendepersonalens trygghet och kontinuitet behövs för ett optimalt genomförande.

Genomförd verksamhet år 2010

Jul på Murberget

Grupper och urval:

På Per Hägglunds inrådan kom vi fram till att endast ta emot ett par grupper och att de skulle ges möjlighet att få återkomma vid flera tillfällen samt att dessa grupper skulle bestå av maximalt fem-sex personer. Därigenom räknade vi också med att bättre kunna följa upp och utvärdera resultatet av besöken. Verksamheten och samarbetet hade tidigare varit riktade till kommunens särskilda boenden och brukarna där. Vi hade önskemål om en mans och en kvinnogrupp men så blev det inte. Genomförande av besöken skedde hela tiden i samarbete med kommunens enhet för anhöriga och närstående.

Mellan den 22 september och den 15 december 2010 bjöd vi in de två utvalda grupperna av män respektive kvinnor, till åtta träffar. Den ena gruppen kom att besöka oss fem gånger, medan den andra besökte oss tre gånger.

Utförande

Den här omgången ville vi också använda museets utställningar som utgångspunkt för vårt arbete.

I **mopedutställningen "Nu gasar vi"** bjöds besökarna på stämningsbilder, dofter, föremål och berättelser om mopeder. Vid ingången mötte oss ljudet av en moped, som närmar sig längs en grusväg och doften av mopedbränsle spred sig i rummet. På utställningen fanns ett 30-tal mopeder av olika modell att botanisera bland. Utställningen uppskattades särskilt mycket av gruppens herrar men även damerna visade sin uppskattning. Under samtalet om mopeder serverades besökarna varmkorv med bröd och pucko, chokladdryck ifrån utställningens återuppbyggda 1950-talskiosk.

Vi anordnade också en liten **hantverksutställning** i prästgården särskilt för våra utvalda grupper, med bonader, silkesbroderier spetsar av alla de slag samt svarvade skålar, snidade leksaksdjur från 1800-talets Jämtland, underfundigt snidade figurer m.m. m.m.

Vid en annan träff hade vi tagit med två pärmar med **fotografier** med stads- och miljöbilder från det gamla Härnösand. Bilderna hade vi hämtat ur museets fotosamling. I museets gömmor finns mycket material som vi kan dra nytta av från den period, då besökarna var unga och aktiva.

En annan träff lyssnade vi på **radioinspelningar** med händelser från 1940-talets Sverige, hämtade ur Sveriges Radios arkiv.

I början av november månad började vi med **julförberedelser** som aktivitet. Vi julpyntade i prästgården och vid besöken tonade gamla inspelningar med julsånger och julmusik ut över rummen. Stämningsmusik är ett utmärkt hjälpmedel till att öppna sinnen.

Vid sista samlingen i december månad bjöd museipedagogerna Maria Nordlund och Sara Öhman på ett mycket uppskattat program där de i berättelser och sånger visade **gamla jultraditioner**.

Kaffestunden gav träffarna en bra start. De skapade strukturer och förmedlade en känsla av gemenskap och igenkännande. Prästgårdsmiljöns charm och möjligheten att få vandra runt i Theodors och Wendelas hem och "kika in" i deras garderober och byrååldor. Friheten att få slå sig ner var man vill och bläddra i fotoalbum, tidningar och böcker och att därtill ha möjlighet att lyssna till sång, musik och radioreportage från ungdomsåren bidrog till att ge en hemkänsla.

Den gamla adresskalendern från Härnösand (1941) hade en stor betydelse. En brukare frågade varje gång "Var är boken" Att komma ihåg och känna igen namn adresser och yrkestitlar från sin barndom var speciellt för dessa människor.

Personal

Erfarenheterna från 2009 visade att det måste vara minst två antikvarier/pedagoger för att för att kunna ägna tillräckligt med tid till besökarna och för att verksamheten ska upprätthålla stabilitet och kvalitet. Museet utökade nu personalstyrkan till två personer vid varje sammankomst. Carin Magnusson-Kettunen fortsatte som tidigare och är också rapportansvarig för varje delårsrapport. Sara Öhman (kulturvetare och förskolepedagog) arbetade nu också med projektet. Därmed kombineras förskolans pedagogik med pedagogiken enligt reminiscensteorin.

Samverkan med Härnösands Kommun

Per Hägglund:

Härnösands Kommun och Länsmuseum har samverkat kring äldre. Besök från kommunens särskilda boenden för äldre har genomförts. Besöken vid länsmuseum uppskattades av de äldre som många gånger inte får ta del av denna kulturskatt. Samverkansprojektet har gjort detta tillgängligt för denna grupp av äldre med specifika behov. För länsmuseum har det inneburit att man når grupper av samhällsmedborgare som man vanligtvis har svårt att nå. Äldreomsorgen i kommunen har ofta besökt länsmuseum. Det har dock inte varit så tillgängligt och så levandegjort som vid detta samverkansprojekt då pedagoger gjort kulturen levande.

Under 2010 togs ytterligare ett steg i vår samverkan och en grupp av demenssjuka fick besöka länsmuseum med jämna mellanrum. Denna grupp följde vi i en liten studie där de enskilda demenssjukas intressen togs tillvara. En intresseinventering utgjorde underlaget som pedagogerna planerade besöken efter. Detta för att på bästa sätt planera besöken så att de skulle ge så mycket som möjligt till de enskilda.

Då besöken avslutades gjordes en värdering av besöket genom en enkel skattning. Denna skattning fick varje demenssjuk göra enskilt. Vi har arbetat enligt reminiscensteori inför och under dessa besök.

Det är av vikt att olika aktiviteter planeras och följs upp då man arbetar enligt reminiscensteori på detta sätt. Vid ett av besöken var vi på mopedutställning. Då ordnade pedagogerna med puckodryck och varmkorv istället för kaffe. Tanken var att mopeder skulle väcka minnen från ungdom och därför valdes denna förtäring. Puckodrycken fungerar i detta fall som minnestrigger för moped, kioskhäng och kanske även spaning på brudar. Vikten av att tänka över aktiviteten kan även belysas utifrån ett liknande besök i Östersund där pedagogerna klädde sig tidsenligt och åkte runt i en äldre bil. Detta besök triggade igång negativa minnen. Gubbarna kom på att någon elak doktor tagit deras körkort.

Teoretiska utgångspunkter som länkas till metod

Reminiscens

Reminiscens är en modern metod av minnesträning. Till skillnad från det realitetsanpassade förhållningssättet där man fokuserade på fakta och nutid som upplevdes kränkande för den minnessvage, bygger man upp minnesträningen utifrån individers engagemang och känslor. Reminiscens går ut på att man tänker högt om minnen. Utifrån kunskaper om den minnessvages livshistoria ställer man frågor till dem. Dessa frågor har en känslomässig anknytning, vilket är av vikt då minnet knyts upp av känslor (majoriteten av Svenskar vet vad de gjorde då katastrofen i USA inträffade 11 september med flygplanet, vad som hände samma år den 12 september kommer få ihåg om de inte hade någon känslomässigt viktig händelse det datumet). Reminiscens kan ske som en jagstödande metod där det finns en balans mellan krav och belastning.

Träningen för den minnessvage består i två faser: Att försöka komma ihåg en händelse/situation och att återberätta den. Detta är två processer som tränar hjärnan utan att man som enskild blir ifrågasatt och kränkt.

Reminiscens kan ske individuellt eller i grupp. Vid gruppsamtal kan man ha olika teman att samtala om som t.ex. Högtider. Det går även bra att samtala utifrån olika föremål (bäst effekt om de minnessvaga själv väljer ett föremål som intresserar dem bland ett antal föremål). Det får gärna vara ett äldre föremål och om man som anhörig eller personal har dålig kännedom om föremålet uppkommer en godartad situation, för då blir plötsligt den minnessvage, äldre personen den kompetente. På det sättet bryter man mot den normala omsorgssituationens maktbalans där givaren alltid har ett maktövertag mot mottagaren. Det är dock viktigt att komma ihåg att då man arbetar med reminiscens och plockar fram minnen så kan man väcka undertryckta och obehagliga minnen som inte är så lätta att hantera.

Skattningen efter varje besök utfördes utifrån ett modifierat instrument för att mäta livskvalitet hos demenssjuka. Ursprungsinstrumentet heter Life quality of dementia och är framtaget av professor Mike Nolan vid Sheffields University. Modifieringen har skett av Pär Hägglund – Demens/psykiatrikonsulent och Marie Hägglund – Anhörigkonsulent i Härnösands kommun.

Efter besöken kan man konstatera att alla uppskattade besöken mycket. Detta trots att arrangemangen som genomfördes inte kunde ta hänsyn till allas specifika intressen fullt ut (skulle kräva betydligt fler besök).

Utvärdering

Murberget Länsmuseum Västernorrland

Att arbeta med en särskild grupp som träffas ett antal gånger ger betydligt mer än enstaka besök. Många av de diagnoser dessa människor har gör att de känner sig osäkra i sociala sammanhang. Genom att ha ett flertal träffar bygger man förtroende och igenkännande. Vi som pedagoger har också lättare att tillgodose allas behov när vi lär känna varandra. Våra möten ska kännas vardagliga och naturliga och känslan av att besökarna ska känna sig välkomna och viktiga är primärt i verksamheten.

Prästgårdens lugn ger en trygghet där alla slappnar av och känner som hemma. Den gång vi valde att tillbringa i stora museet fungerade inte lika väl. Det var svårare att hålla ihop gruppen och yttre påverkan medförde att den sammankomsten inte kändes lika genuin. Den gången fanns också en vikarierande personlig assistent med, vilket vi bedömde bidrog också till oro i gruppen.

En man som tidigare i livet hade varit sjöman tog med sig fotoalbum och berättade om sitt liv när han rest över hela världen. Han kunde också berätta mycket när vi tittade på gamla bilder från Härnösand. En stor del i projektet är att kunna lyssna förstå och tillsammans dra intressanta slutsatser om tex hur det såg ut i ett visst område i staden eller hur man använde gårdagens föremål. Vi som arbetar som pedagoger i dessa gamla miljöer har även om vi inte levde då god insikt i en svunnen tid, vilket uppskattas av de äldre.

Att kunna arbeta med alla sinnen är precis som när man arbetar med barn mycket gångbart. Man kan vidröra barndomens minnen på så många sätt.

Museets personal hade detta år den mest stabila personalsituationen hittills med större kontinuitet och delade förberedelser. Några av brukarna som i vanligt fall brukar hålla en väldigt låg profil och inte bjuda på sig själva med sina livsberättelser öppnade sig på ett positivt sätt under besöken.

Härnösands Kommun:

Demens- och psykiatrikonsulent Per Hägglund och anhörigkonsulent Marie Hägglund sammanställde en enkät, ett kvalitetsinstrument, som mäter upplevd kvalitet av de aktiviteter vi tillsammans anordnade. Modellen utarbetades utifrån *Dementia life quality scale* (Mike Nolan – Sheffield University, 1998).

När det gällde upplevelsen av vad de tyckte om besöken (skala 1), så var det sammanvägda betyget 4 av 5. De tyckte alltså väldigt bra om de erbjudna aktiviteterna. När det gäller nöjdhet med besöket på läns museet var snittbetyget 5/5 alla gav således betyget utmärkt.

När denna utvalda grupp varit på dessa besök så blev besöken ett samtalsämne på dagverksamheten. Det var en bra bieffekt som dock medförde att andra på dagverksamheten också blev intresserade av besök. Detta faktum hanterades genom att göra ytterligare en grupp utanför studiegruppen. De som inte tillhörde studiegruppen var också väldigt nöjda. Så sammantaget är resultaten mycket bra och från kommunens sida är både våra brukare och all personal vid dagverksamheten väldigt nöjda. Det har varit roligt för oss personal att se hur brukare levt upp och hur deras engagemang vuxit under besöken. Besöken har ju också levt vidare på själva dagverksamheten som samtalsämnen.

Pedagogerna har verkligen levdgjort historia och de har kunnat göra det utifrån att kommunens personal bidragit med trygghet åt brukarna / besökarna.

Då medarbetarsamtal på enheten för anhörig/närståendestöd gjorts framkommer det att personal tycker att den viktigaste händelsen under 2010 var detta samverkansprojekt.

Gemensamma träffar med övriga samverkanspartners

Murberget Läns museet Västernorrland har deltagit i två gemensamma träffar varav en på Murberget den 7 december 2009 MB och C M-K) och en på Jamtli den 12 april 2010 (där MB och SÖ deltog). Ny inspiration har också tillkommit genom att personal från Östersunds Kommun och Härnösands Kommun med specialkompetens i demens och geriatrik nu finns med i projektet. Museets kompetens utvecklades i och med det sto, av Statens KulturRåd finansierade projektet och vi kom att ingå i ett erfarenhetsutbyte med större och mycket stimulerande nätverk.

Studieresan till London och Age Exchange mars 2011 var en fantastisk inspiration och möjliggjordes tack vare en framgångsrik ansökan till Grundtvigprogrammet. Här deltog Jamtli, Västerbottens Museum, Kalmar Läns museum och Murberget Läns museet Västernorrland (medel beviljades till Margareta Bergvall och Sara Öhman. Tyvärr kunde endast MB genomföra besöket).

Framtidsvision

Härnösands Kommun: står inför möjligheten att fortsätta detta arbete genom att tillsammans med Murberget Läns museet Västernorrland, Jamtli och Sverresborg i Tröndelag ansöka om EU-medel. Om vi väljer att göra det ska en gemensam ansökan lämnas in senast 1/6. Då krävs dock finansiering från kommunen med 100 tkr. Dessa 100 tkr kan ses som personaltid vilket innebär att kommunen inte behöver gå in med ekonomiska medel (kommunen behöver bara avsätta tid för personal). Vi har vidare en tanke om att personal kan få lära sig mer om denna teori. Dessa utbildningstillfällen vill vi genomföra tillsammans med personal från läns museet. Det är av vikt att läns museet har pedagog så att ett mer omfattande projekt kan vara genomförbart. Murberget Läns museet Västernorrland och Härnösands Kommun skulle med dessa eventuella medel kunna finansiera förstärkning av

personal med aktivitetsledare för efterarbete och samtal på boendena och pedagog på Murberget Länsmuseum Västernorrland.

Vi ser fortbildning av vårdpersonal som en viktig del av ett fortsatt projekt för stimulans och inspiration att arbeta vidare utifrån reminiscensteorin. Vi planerar att arbeta vidare med metodutveckling och med att utvärderingar som metod. (Per Hägglund).

Hur går man vidare?

De samlade erfarenheterna, utvärderingarna och vår subjektiva bedömning visar på att våra respektive arbetsinsatser inom projektet bidrar till att höja målgruppens livskvalitet. Vi från museets sida hoppas på att den goda samverkan, som kommit till stånd mellan museet och Härnösands Kommuns äldreomsorg, skall kunna bli mer stadigvarande. Tillsammans kan vi bygga broar mellan en persons förflutna och nutid, stimulera sällskaplighet och öka förståelsen för de äldres livshistoria, bevara och överföra det kulturella arvet från de gamla till personal inom såväl museum som vård, samt bekräfta identiteten, uppmuntra självkänslan samt ändra balansen mellan givande och tagande.

I skrivande stund pågår ett arbete på Murberget, Jamtli och Sverresborg (Tröndelag) att inom Sverige-Norgeprogrammet försöka få till stånd en fortsättning och ett fördjupat projekt med syfte till ett utökat samarbete mellan våra tre regioner mellan kulturhistoriska museer, pedagogisk verksamhet och kommunernas/landstingens/fylkeskommunernas sociala verksamheter och äldreomsorg med metodutveckling och personalfortbildning. Viktigast av allt är att åstadkomma en rikare tillvaro i vardagen för gamla med demenssjukdom.

Utarbetande av slutrapport:

Margareta Bergvall har utarbetat slutrapporten med Carin Magnusson-Kettunens delrapporter som underlag. Text också av Sara Öhman. Per Hägglund har skrivit rapport från Härnösands Kommuns perspektiv, vilken har integrerats i texten (med hans namn angivet). Bilder: Margareta Bergvall, Samir Husein och Sara Öhman.

Referenser:

Glänta på minnenas dörr Birgitta Näsman och Monica Forsberg. 2007.

Dementia life quality scale. Mike Nolan – Sheffield University. 1998.

Internrapport och utvärdering av samarbetsprojektet "Minnesnycklar till alla sinnen". Carin Magnusson-Kettunen. Murberget Länsmuseum Västernorrland. Rapport nr 2010:6.

Internrapport och utvärdering av "Jul på Murberget" delprojekt inom samarbetsprojektet "Kommer du ihåg? Minnesupplevelser i socialpedagogikens tjänst" Carin Magnusson-Kettunen. Murberget Länsmuseum Västernorrland. Rapport 2010:7.

Skiss till slutrapport för Minnesprojektet "Kommer du ihåg"? Minnesupplevelser i socialpedagogikens tjänst". Mars 2011. Carin Magnusson-Kettunen.

Bilaga 1: *Utvärderingsinstrument utarbetat av Per Hägglund och Marie Hägglund*. Härnösands Kommun.

Bilaga 2: *Länsmuseum och Härnösands kommuns samarbete runt minnesstimulering* Socialförvaltningen, Pär Hägglund. Demens och psykiatrikonsulent. Enhetschef för anhörig och närstående enheten. Härnösands Kommun.

BILAGA 1:

Mätinstrument för upplevd kvalitet

Namn.....Datum.....

Instrument för att mäta kvalitet i aktiviteter riktade till personer med demens och andra kognitionsstörningar.

Instruktioner (skall läsas för personen som ska intervjuas)

Jag kommer att fråga dig några frågor om hur du har haft det på sista tiden. Jag skulle vilja att du använder denna skala för att besvara frågorna som jag kommer att ställa. (Lämna över ett papper med skalan #1 som de själva kan hålla). Innan vi startar skall jag fråga några praktiska frågor så jag kan förklara för dig hur du ska använda skalan. Den första skalan handlar om hur mycket man tycker om olika saker. Skalan går från att man inte tycker om någonting alls, lite, något, en hel del och mycket.

OBS! Peka på varje val när du läser upp det högt. Efter varje fråga ska du kanske också repetera de olika svarsalternativen (som t.ex. för test fråga 1:säg. Skulle inte personen alls tycka om måltiden, tycka om måltiden lite, tycka om måltiden något, tycka om måltiden en hel del, eller tycka mycket om måltiden?)

Test 1

Om jag (intervjuaren pekar på sig själv) inte tyckte om måltiden, vilket val skulle jag peka på för att beskriva vad jag tyckte om måltiden?

Korrekt

Fel

Test 2

Om jag (intervjuaren pekar på sig själv) tyckte mycket om måltiden, vilket val skulle jag peka på för att beskriva vad jag tyckte om måltiden?

Korrekt

Fel

Test 3

Om DU (peka på klienten) verkligen tyckte mycket om måltiden, vilket val skulle du välja för att beskriva det?(OBS! Både val 4 och 5 är rätt)

Korrekt

Fel

OBS! Fortsätt inte om klienten inte har svarat rätt på minst två av de tre testfrågorna!

Instruktioner till intervjuaren: Börja med att presentera skalan för klienten innan du börjar ställa frågor som gäller den skalan. Fråga den första frågan i gruppen och läs och peka på de olika alternativa svaren för den frågan. Upprepa de olika alternativen om det behövs. Repetera de olika svarsalternativen för varje fråga.

SKALA # 1

OBS: Fortsätt med skala # 1 och läs följande: "Har du några frågor om hur du ska använda den här skalan?.....nu kommer jag att fråga dig några frågor som handlar om dina intressen."

Intressen (vad tycker du om följande aktiviteter?)

Musik.....(ange här siffran ett till fem –skala # 1)

Historia.....

Gamla saker och föremål.....

Djur och natur.....

Idrott.....

Gympa.....

Matlagning.....

Jakt.....

Fiske.....

Trädgård.....

Data.....

Handarbete.....

Inredning.....

Bilar.....

Resor.....

Båtar.....

SKALA # 2

Tillfredsställelse med besöket

Tycker du att besöket hos oss varit givande, utifrån dina intressen? Ringa in det alternativ som stämmer med din upplevelse av besöket.

Dålig.....

Mindre bra.....

Bra.....

Mycket bra.....

Utmärkt.....

Skala # 1

Vad tycker du om de aktiviteter som erbjuds?

1	2	3	4	5		
Inte alls		Lite		Till viss	En hel	Mycket
					del	del

Skala # 2

Tillfredsställelse med besöket hos oss

1

Dålig

2

Mindre bra

3

Bra

4

Mycket bra

5

Utmärkt

Skattningen efter varje besök utfördes utifrån ett modifierat instrument för att mäta livskvalitet hos demenssjuka. Ursprungsinstrumentet heter Life quality of dementia och är framtaget av professor Mike Nolan vid Sheffield's University. Modifieringen har skett av Pär Hägglund – Demens/psykiatrikonsulent och Marie Hägglund – Anhörigkonsulent i Härnösands kommun.

BILAGA 2:

Härnösands kommun

Socialförvaltningen
Pär Hägglund
Demens och psykiatrikonsulent
Enhetschef för anhörig och närstående
enheten.

Dnr [nr]

2011-03-27

Länsmuseet och Härnösands kommuns samarbete runt minnesstimulering

Länsmuseet och Härnösands kommun har tillsammans ordnat träffar i Prästgården på Murberget. Detta för att demenssjuka och andra brukare inom den kommunala omsorgen skall kunna ta del av museet. Dessa personer har svårt att ta del av museets verksamhet om man inte ordnar träffar som är strukturerade. För att dessa brukare skall få ut något av dessa besök ordnas träffar där personal från kommunen och pedagoger från museet deltar och styr upp sammankomsterna. Pedagogerna gör träffarna levande med berättelser runt historiska händelser och de fångar upp besökarnas egna erfarenheter och intressen. De gör historien levande, vilket inte kommunens egen personal kan göra. Samarbetet ger möjlighet att göra museet levande och tillgängligt för dessa brukare. Kommunens personal bidrar med personkännedom och trygghet till brukarna. En annan effekt är att kommunens personal ser brukarna i en annan miljö. De får ta del av historia som är viktig för brukarnas identitet.

I detta samarbete jobbar vi tillsammans utifrån Reminiscensteori.

Reminiscens:

Reminiscens är en modern metod av minnesträning. Till skillnad från det realitetsanpassade förhållningssättet där man fokuserade på fakta och nutid som upplevdes kränkande för den minnessvage, bygger man upp minnesträningen utifrån individers engagemang och känslor. Reminiscens går ut på att man tänker högt om minnen. Utifrån kunskaper om den minnessvages livshistoria ställer man frågor till dem. Dessa frågor har en känslomässig anknytning, vilket är av vikt då minnet knyts upp av känslor (majoriteten av Svenskar vet vad de gjorde då katastrofen i USA inträffade 11 september med flygplanet, vad som hände

samma år den 12 september kommer få ihåg om de inte hade någon känslomässigt viktig händelse det datumet).

Reminiscens kan ske som en jagstödande metod där det finns en balans mellan krav och belastning.

Träningen för den minnessvage består i två faser, försöka komma ihåg en händelse/situation och återberätta den. Detta är två processer som tränar hjärnan utan att man som enskild blir ifrågasatt och kränkt. Reminiscens kan ske individuellt eller i grupp. Vid gruppsamtal kan man ha olika teman att samtala om som t.ex. Högtider. Det går även bra att samtala utifrån olika föremål (bäst effekt om de minnessvaga själv väljer ett föremål som intresserar dem bland ett antal föremål).

Det får gärna vara ett äldre föremål och om man som anhörig eller personal har dålig kännedom om föremålet uppkommer en godartad situation, för då blir plötsligt den minnessvage, äldre personen den kompetente. På det sättet bryter man mot den normala omsorgssituationens maktbalans där givaren alltid har ett maktövertag mot mottagaren. Det är dock viktigt att komma ihåg att då man arbetar med reminiscens och plockar fram minnen så kan man väcka undertryckta och obehagliga minnen som inte är så lätta att hantera.

Länsmuseets lokaler och framförallt pedagogerna gör att brukarna får möjlighet att komma i en miljö som bidrar till reminiscens och väcker personligt engagemang. Utifrån forskning så vet man att minnet bygger på känslor och att känslor av harmoni stannar kvar länge hos den minnessvage. Vilket innebär att om man får en stund präglad av guldkant i tillvaron så sitter harmonikänslan kvar länge, även om den minnessvage glömt vad som bidrog till känslan av välbefinnande. På Murbergsmuseet finns en vacker och harmonisk miljö, som kan bidra med välbefinnande tack vare de fantastiska pedagogerna som gör historien levande.

Verksamheten och samarbetet har varit riktad till kommunens särskilda boenden och brukarna där. Nu kommer samarbetet att utvecklas och även innefatta en grupp av män med demenssjukdom. Denna grupp som kommer från kommunens enhet för anhörig och närstående stöd kommer vi att följa under ett antal träffar och följa upp med ett kvalitetsinstrument som mäter upplevd kvalitet av de aktiviteter vi tillsammans anordnar.